

ЧАПАР
КАЗЫМОВ

ЧЭБРАЙЛ
ТОПОНИМЛЭРИ

1995
490

Ш/63
К17

ЧАПАР КАЗЫМОВ

ЧӘБРАЈЫЛ
ТОПОНИМЛӘРИ

Жылдағанын
жабжеси Ашхана
шарттың мәдениеттегі
күнін 29.04.95
Хазыров

Бакы - "Сабан" - 1995

АРХИВ

Азерб. Госуд. Респуб.
БИБЛИОТЕКА
имени М. Ф. Ахундова

633463

63466

һөмін көңізин ады да онларла бағы "Ағсаглар" адланып. Чох еңтімал ки, һөмін һидроним бизи тарихин даға дерін гаттарына "Ағ саклаң" дөврүнә апарып.

Балжанд көндіндеги "Хесте көңізи" нағтында көндін ағсагталларындан Фамил Аббасов мараглы бир рөзајет данишды: Бу јерлөрин адамларына һансы замандаса хастелик дарышыб. Іолхучу хастелик адамлары гарышга кими гырырмыш. Бир айледен жекане галмыш бир нөфөр өзүнү бир төһөр бу көңізин жеріндөн ахай сымста булага чатдырып. Судан ичен хесте чана көлир. Күя дејирлер ки, сағ галан тәк-түк адамлао да һөмін су иле шефа тапырлар. Әлбетте, сачыны, сагталынын сле бу көндө ағартмыш ағсаггалын сејледи және һөмін ревајетин де өз һикмети вар. Сујун сағлығына, дәрдлөре дәрман олмасына даир ишарәни дујмаг асандыр. Деде-бабадан бәри көңізлөре мүгіддес бир кезле баҳылыб. Нече дејөрлөр, һер көңіз бир очаг, пир несаб олунуб. Чүнки суварылан саһелер үчүн жекане һејат менбөжи көңізлөр иди. Еле индинин өзүндө де бир сыра тәсөррүфатларда көңіз сују иле суварма өсас васи-тедір.

XX өсрин илк оныллуклөріндегі вурулмуш көңізлөр аз дејил. Һачылы көндіндеги "Күфул жатаг" (1900), "Нечеғалы" (1915), "Тулус" (1917), "Гаябурну" (1919), Кавдар көндіндеги "Баш" (1900), "Желличе" (1910), Мирзәчанлы көндіндеги "Чај арасы" (1910), Сарычаллы көндінлөкі "Ха.вар" (1910) көңізлөри белелеріндөн-дір. Шәхсијетте пәрәстишин түгјан сиди 20-30-чу иллөрде де чөбрајыллы өқинчилөр торпагын суварылмасы гајыларындан өл чекмөшишлөр. Ичтимай тәсөррүфатларын күчү иле, набеле 20-чи иллөрін өvvеллөріндегі айры-айры адамларын вөсанті ве тәшеббүсү несабына вурулан көңізлөр де аз дејил. Сирик көндіндеги "Сирик", Минбашылы көндіндеги "Сө'ди" (1921), "Ағ" (1920), Даң Вејсалли көндіндеги "Һачы" (1920), Чөрәкен көндіндеги "Төвөрө" (1926), "Чавад" (1925), "Мирзә" (1930), Фуганлы көндіндеги "Фуганлы" (1925), Солтанлы көндіндеги "Бала" (1922) көңізлөри буна мисал ола билөр. Ола билсин ки, бу адларын бир чоху

һөмін көңізлөрин вурулмасынын тәшеббүскарларынын, жақуд саһиблөрінин өз адлары, лөгөблөрі өлмушшудур. Мұнарибөден соңра 50-чи иллөрін өvvеллөріндегі онларча көңіз вурулуб. Һөмін көңізлөрдөн бир чоху дөврүн абынавасыны өз адында сахламышыр. Сүлејманлы ве һоровлу көндлөріндегі "Геләбә", "Коммунист", "Сталин", "Жени", "Төзө" ве с. көңізлөри хатырламағ олар.

Чөбрајыл белкесіндегі көңізлөрин үмуми узунлугу 64 мин метрө жақындырып. Баш гуулардан һер һансы биригинин дәрінлиji исе 20 метрдөн чох дејил. Жалныз Даңкөсен көндіндеги "Горуглар" көңізи истиснадыр. Һөмін көңізин баш гуусунун дәрінлиji 25 метрдір. Бизче, бу, ону көстөрір ки, Чөбрајыл белкеси зәңкін грунт сулары еңтијатына маликдір. Ону да геїд етмек лазыымдыр ки, халгымыз үчүн ағыр кечен заманларда, шәхсијетте пәрәстиш иллөріндегі, мұнарибө дөврүндегі ве мұнарибөден соңракы ағыр заманларда вурулмуш бир чох көңізлөр мәнін олуб. Заман еренлөрін бізе өрмәган тојуб кетдиклөр тарихи абиделөрө жени баҳыш, жени бучаг алтындан баҳмагы төлөб едір. 80-чи иллөрін орталарындан е'тибарен рајонда көңізлөре өкеj мұнасабет дөјиши. Индије кими 27 көңіз өсаслы тө'мир едилмиш, адлары берпа едилмишидір.

6. Көл адлары

Чөбрајыл белкесіндегі көл адлары ашагыдақылардыр: *Жанахач көлү, Маралбатан көл, Ганлы көл, Шаһвалли көлү, Маралjan көлү, Мирәк көлү, Кавдар көлү, Сафарша көлү, Чөбрајыл көлү* ве с.